

Tamara Lujak

Svemir i haiku

Rezime: Rad iznosi razmatranja „osnove“ haikua, „matematičke“, odnosno „astronomske“ potke utkane u njegovu strukturu, astronomska i mitološka tumačenja „osnovnih“ (vidljivih i nevidljivih) brojeva koji su upotrebljeni u građi haikua.

Ključne reči: astronomija u haiku poeziji, haiku, poezija, mitologija

Brojevi korespondiraju sa svim stvarima u prirodi, stvarajući tako izuzetno snažne simbolične izraze.

Avia¹

Brojevi upravljaju svim stvarima.

Pitagora²

Bog je prvi arhitekta i moderator koji je označio svet kosmičkim cirkлом.

Volter Vulf³

1. Uvod

Svet je sazdan na moći **brojeva**.

Haiku, jedna od najkraćih poetskih formi, najomiljenija je liriska vrsta u Japanu. Može se ispisati kao sintaksička celina i u više stihova, mada se ranije taj iskaz saopštavao samo u jednom stihu od 17 slogova. Haiku se formirao kao samostalan žanr onda kada se kao „otvarajući stih“ (hoku) izdvojio iz duže pesme (haikai), koja se negovala naročito u XVI veku. Termin haiku uveden je tek pred kraj XIX veka, kada je Masaoka Šiki izvršio reformu haikaki tradicije i haikai poezije kao staromodnog modela.

U ovom tekstu, pre svega, želeli smo da se osvrnemo na magiju brojeva u haiku poeziji. Ne tvrdimo da su oni koji su kovali prve haikue imali u vidu baš ova i samo ova, ako i ikakva, značenja brojeva u vidu (neka im, u krajnjoj liniji, poput verovanja našeg naroda, nisu ni bila poznata), ali ništa na ovom svetu nije slučajno... Tako se kroz ovu magičnu (nepoznatu ili malo poznatu) ravan brojeva mogu pročitati i mnoge (ne)svesne poruke negdašnjih (japanskih), ali i današnjih (domaćih) haidina.

Najstarija zbirka kineskih pesama je *Ši-King (Knjiga oda)*. Stih u pesmama koje su ušle u ovu zbirku je obično od četiri reči, sa slikom. Pesme su ispevane između XX i VI veka p.n.e, a možda i ranije. Pesnici

¹ <https://www.whats-your-sign.com/spiritual-meaning-of-numbers.html>

² <https://mysticalnumbers.com/>

³ Živojin R. Andrejić, *Univerzalna uslovljenost orijentacije hramova u prostoru prema suncu od mezolita do hrišćanstva*, str. 417, Zbornik radova konferencije „Razvoj astronomije kod Srba VIII“, Beograd, 2016.

pevaju o ljubavi, lovu, zemljoradnji, svadbi, svečanosti, prolaznosti života, Bogu. U idućem periodu, koji se završava u II veku n.e. stih je od *četiri*, *pet* i *sedam* reči. Peva se o ljubavi, izražava tuga zbog smrti, zbog rastanka sa milima i dragima, zbog prolaska mladosti.

Kao treća faza u razvitku, može se uzeti poezija između VI i IX veka. Mašta uzima sve više maha, jezik postaje sve muzikalniji i lakši. Kratkoća je glavna odlika kineske pesme, koja se ne ceni po onome šta izražava, već po onome šta nagoveštava. Omiljena je i pesma od *osam*, i epigram od *četiri* stiha. Glavne teme su: taština ljudske slave i sile, lepota žene, priroda. (Za razliku od zapadnog čoveka, koji smatra da Priroda treba da mu služi, te živi kako bi je pokorio, potčinio sebi, svojoj volji i svojim potrebama, čovek sa Istoka živi u saglasju sa Prirodom, on je njen tihi, neprimetni sledbenik, njen sluga, veliki poštovalac i, zašto da ne, ljubavnik.) Ovde se poezija popela do svoga vrhunca.

Najstarije japanske pesme, koje su nastale po uzoru na kineske, potiču iz VI i VII veka n.e. U japanskoj lirici, uopšte, koja je glavni pesnički rod u Japanu, ima savršenih slika, finih impresionističkih skica, proizvoda savršenog slikarskog oka. Peva se o ljubavi, vinu, neizvesnosti života, lepoti prirode (glavna tema). Može se slobodno reći da je japanska poezija od početka bila u bliskoj vezi sa svim oživljavajućim silama sveta prirode. Ona je, kao odraz istine o svetlu, uvek smatrana jednim od najvažnijih vidova kosmosa.⁴

Najomiljeniji razmer zove se *tanka* ili *vaka*. Sastoji se od *pet* stihova, koji dolaze jedan za drugim sa 5, 7, 5, 7, 7 slogova. Fraza je srećna, versifikacija melodična; osećanje istinsko. Sem *tanke* ima svega još dve pesničke forme, od kojih jedna, *naga-uta*, nije ništa drugo do *tanka* sa neodređeno povećanim brojem stihova; a druga, *hajkaj*,⁵ opet je *tanka*, samo bez dva poslednja stiha. *Naga-uta* je gotovo sasvim zanemarena posle VIII veka.⁶

Haiku pesmu, dakle, prvenstveno određuje njena forma, koja nas ovde zanima, znači forma od 5-7-5 slogova. Ukupan zbir slogova u jednoj haiku pesmi iznosi 17, što kad se sabere (1+7) daje broj 8.

Klasičan japanski haiku najčešće je zapisivan u jednoj vertikalnoj koloni, kao monostih sa 17 onđija (zvučnih jedinica, slogova). Iako prekidi nisu bili fizički vidljivi, bilo je očito na osnovu razmatranja sadržaja (i na osnovu zvučne interpunkcije koja postoji u japanskom jeziku) da je većina pesama bila podeljena u *tri* dela, prvi sa 5, drugi sa 7 i treći sa 5 onđija, sa gramatičkom pauzom posle prvog ili drugog stiha (ređe u sredini drugog stiha). Ova trodelna forma, sa svojim asimetričnim grupisanjem 5-12 ili 12-5 onđija, slogova, može se smatrati standardnim formatom japanskog jezika⁷ (i takvim ćemo ga i razmatrati).

Zašto je uzeta baš ta forma sa skrivenim brojevima *jedan*, *dva* i *četiri* - ako hoćemo da usložnjavamo priču, a hoćemo (jer haiku grade i izostavljene reči (odnosno brojevi), koje govore istom snagom kao i one utkane, baš kao što i haige (slike, grafike koje čine sa haikuom neraskidivu celinu) belinom govore istom

⁴ Haiku novine, br. 26, Banja Nacuiši, *Glupost i poezija*, str. 14, Niš, 2011.

⁵ Pod rečju *hajkaj*, odnosno *haikai*, podrazumeva se prvenstveno stara pesnička forma *haikai no renku*, što se može prevesti kao „venac komičnih stihova“ (reč *haikai* izvorno znači „komika“). On je sastavljen od trideset šest do sto stihova, nanizanih tako da se duži stih (5/7/5) i kraći stih (7/7) naizmenično pojavljuju. Svaki stih se nadovezuje na prethodni, stvarajući novu pesničku sliku, uz promenu teme i godišnjih doba po određenom redosledu. To je kolektivna pesnička igra, u čijem stvaranju obično učestvuje dva do šest autora: Vrapčeva priča, Izabrane haiku pesme iz Edo perioda, str. 7-8, Beograd, 2011.

⁶ Srpska književna kritika, Vladeta Popović, *Razvitak srpske lirike s obzirom na svetsku*, str. 453, Beograd, Novi Sad, 1983.

⁷ Osvit, Džim Kacijan, *Haiku bukvar*, br. 8, str. 12-13, Beograd, 2011.

jačinom kao i potezom četkice)⁸ – ugrađenim u strukturu samog haikua: jednom se javljaju brojevi 7, 8, 12 i 17; broj 5 je udvostručen (odnosno utrostručen, ako računamo i pauzu, kiređi); dok četiri različita broja učestvuju u građi haikua: 5-7-17 (1+7)→8, odnosno *pet* – ukoliko računamo i prekid, kiređi („označen“ brojem 12) - koji se, bar u našem jeziku, piše u *tri* reda? Evo jednog od mogućih objašnjenja:

2. Magija brojeva

Sumeri, Egipćani i Kinezi verovali su da neparni brojevi predstavljaju dan, belinu, toplotu, vatru i sunce, dok parni brojevi izražavaju noć, tamu, hladnoću, materiju, vodu i zemlju.

U drevnim misterijama, neparni brojevi dovode se u vezu sa nebom i dugom, a parni u vezu sa Zemljom i materijalnim svetom; neparni brojevi izražavaju muževnost, snagu, moć i kreaciju, dok parni izražavaju ženski princip, pasivnost i oblik.

Brojevi su jedna od važnijih kategorija u mitološkoj slici sveta, jer predstavljaju sredstvo za uređivanje i modelovanje Vaseljene.⁹ Prema mišljenju pitagorejaca brojevi su ključ za harmonične zakone kosmosa, koji zbog toga predstavljaju simbole božanskog poretka sveta. Tako se svaki oblik može izraziti brojevima – sve je broj. Kako su brojevi bili elementi svih stvari, pa i samog kosmosa, tako su pitagorejci smatrali da je kosmos muzički instrument čiju skalu određuju brojevi.

Za svaki broj pitagorejci, ali i mistici, vezivali su neki ljudski atribut: *jedan* označava razum, simbol je kosmosa, jedan je od božjih atributa, jedan uvek daje sebe, bilo da se deli ili množi sa samim sobom; *dva* označava mišljenje, dilemu, materijalni princip, imanenciju zemaljskog sveta, zapadni hermetisti smatrali su da je dva u znaku đavola, Satanino načelo; *tri* označava kreativnost i maštovitost, tri su želje, protivnika, pomagača, ponavljanja u bajkama, tri puta Bog pomaže, krstimo se sa tri prsta, verujemo u sveto Trojstvo; *četiri* označava pravednost, toliko se slova nalazi u božjem imenu kod mnogih naroda (*Lord*, eng; *Deus*, lat; *Gott*, nem.); *pet* označava brak (kao jedinstvo prvog muškog i prvog ženskog broja), ali i jedinstvo čoveka sa kosmosom; *sedam* se smatra svetim brojem, jer je sedam dana stvaranja sveta, sedam je dana u nedelji i sedam mesečevih mena; *osam* je broj blaženstva u Jevanđelju po Mateji, a predstavlja i suprotnosti; *dvanaest* označava prosvetljenje, velika dela; *sedamnaest* predstavlja uzvišenost.

⁸ Japanska kultura je i kultura neizrečenog. Neverbalna komunikacija sastavni je deo tog „carstva značenja“. Moglo bi se reći i da je ona njeno suštinsko ili vezivno tkivo. Naime, samo onaj ko je u stanju da dešifruje neverbalne znakove komunikacije ima uvid u potpuni smisao. To ilustruje i suština slikanja kineskim mastilom, koja se sastoji u „prostoru, skraćivanju, u onome što je ostavljeno „nenacrtano“, kaže Kavabata. Kineski slikar Čin Nung je rekao: „Kad dobro naslikate granu, vi čujete huk vetra“. Japanska estetika počiva na asimetriji, nestalnosti i na stalnoj varijaciji između punoće i praznine, sugerišući proticanje i prolaznost stvari kroz efemernost ljudskog doživljaja: Slobodan Prošić, *Estetika Japana*, Osvit, br. 9, str. 48-49, Beograd, 2011.

Pesma između reči i ćutnje, balansira obličje i prazninu, osvajajući za nas sve te prostore do kojih naš duh može da dosegne, i stvarajući nas uz put: Dragoslav Andrić, *Antologija stare japanske poezije*, str. 7-9, Novi Sad, 2004.

Melodiju haikua, svakako, određuju sklad i kontrast upotrebljenih reči, ali se njegova dubina meri nečujnim batom onih reči koje su mogle biti upotrebljene, a svesno su izostavljene. Kao što boju nekog muzičkog tona čine viši harmonici, tako i ukus toj jednoj misli daju sve one reči koje nisu napisane, ali se nalaze u auri pesme: Nebojša Simin.

⁹ Slovenska mitologija, enciklopedijski rečnik, str. 53, Beograd, 2001.

Sve moći Prirode nalaze se u brojevima od jedan do sedam, sve tajne božanske i tvoračke. Jedan je jedinstvo, početak, dva raznolikost, četiri je božanska pravda, pet sadrži tvoračka načela u kosmosu, dok sedam simbolizuje kraj ciklusa, dvanaest označava napredovanje, a sedamnaest čistotu.

Brojevi se nisu smatrali mernim jedinicama, već početkom svih stvari, samim tim vladajućom i nestvorenom sponom većitog istrajavanja stvari u unutrašnjem svetu (Filolaj, V v.p.n.e.).

Mistika brojeva bila je sastavni deo folkloru mnogih naroda. Osim toga, hrišćanstvo je od samog početka pridavalo veliku pažnju određenim brojevima. Stalni brojevi su po mnogim verovanjima magični, a zapaženi su kao stalni u prirodi: *jedno* je sunce, mesec, Zemlja, srce, rođenje, smrt i dr; *dva* su oka, uha, ruke i dr.

Grci su verovali da je brojeve pronašao Palamed, jedan od najvećih mitskih pronalazača, koji je zaslužan i za pronalazak slova, mera i novca. Palamed je dao i prve pisane zakone i naučio ljude da dele vreme na časove, mesece i godine.

Po drugoj legendi, Prometej je bio taj koji je ljudima podario um, naučio ih da grade kuće, otkrio im kretanje zvezda, podario im brojeve, pismo i pamćenje. Po verovanju Egipćana, bog Teut je bio taj koji je pronašao brojeve i slova.

Jedna slika vredi koliko hiljadu reči.

Japanska poslovice

„Sveti brojevi“ imaju sakralni kvalitet, počevši od Boga stvoritelja, koji se kao „**pra-jedan**“ pojavljuje u dvojnosti. Broj *jedan* bio je poseban, jer je simbolizovao samog Gospoda, ali i postojanje jedne Zemlje, jednog Neba i jednog Kosmosa. *Jedan* je sveopštost.

Broj jedan je simbol Boga, kosmičke svetlosti, prapočetka, pramaterije, praduha, ali i čoveka izuzetne duhovnosti. Označava savršenstvo, nebo, nebesku harmoniju, dušu vasseljene. Planetarni ekvivalent broja jedan je **sunce**, simbol života, dana, svetlosti, stvaranja, životnog daha, novih početaka, inventivnosti, genijalnosti, izvornosti i blistavosti.

Princip jednog ogleda se i u japanskim mitovima: Vaka-hirume (mlada devojkica sunca) personifikacija je jutarnjeg sunca; Nigi-haja-hi (nežno, brzo sunce) sišlo je sa neba u nebeskom kamenom čamcu, i postalo vođa jednog od plemena koje je pokorio Ćimu Tenoa, prvog čoveka, vladara Japana; Hiruko koja se pominje kao prvorođeno od svih božanstva, označava dete pijavicu, ali može značiti i „Dečak sunca“; Hiruko je bilo muško božanstvo Sunca koje je vremenom zaboravljeno.

Haiku se u Japanu i dalje piše onako kako se pisao od davnina, u jednom, vertikalnom redu, dok su na zapadu odomaćena tri, horizontalna, stiha. Svi uspešni haikui sastoje se od dva dela koji sadrže dve slike. Izuzeci se ponekad nazivaju „haikui od jedne slike“.¹⁰

Dobro smejanje i dug san **dva** su najbolja leka.

Irska poslovice

Odluka da nastani svet, obavezala je Stvoritelja da izađe iz sebe. Stvaranje sveta je u znaku **dva**. *Dva* je žena. Matriks. Rađanje. *Dva* nije umnožavanje jedan, nego njegovo polovljenje.

Priroda ima, pored sve svoje veštine, od početka do kraja vasiona, samo jednu jedinu materiju. I sa tom jednom materijom s dve osobine, ona stvara ove svoje šarene raznovrsnosti, koje se ni u snu ne mogu snevati. Ona daje po svojoj volji oblik materiji i stvara zvezdu, pesak, vatru, vodu, drvo, čoveka.¹¹

¹⁰ Kris Lindbek, *Kako pisati haiku, Jukstapozicija i kiređi*, Haiku novine, br. 29, str. 8, Niš, 2015.

Broj dva simbolizuje stvaranje oblika. To je drugi promišljeni čin nakon stvaranja i prvi parni broj. Simbolizuje veliku majku, Zemlju, vrhovnu materiju, ali i magiju, tajno učenje, kao i podzemni svet, carstvo mrtvih. Planetarni ekvivalent broja dva je **meseć**, simbol žene, porodičnog života, vremenskih tokova, materijalnosti, promišljenosti i nepostojanosti.

Veruje se da je vrhovni bog afričkih naroda Dogon i Bambara (zapadni Sudan), stvorio kosmičko jaje koje je podelio na dve blizanačke posteljice, od kojih je svaka u sebi krila par blizanačkih nomoa; dok su Pueblo Indijanci smatrali da je Majka vaseljene poslala blizance, Masevija i Ojojeva, da postave sunce na nebo i podele ljude na plemena.

U kineskoj mitologiji često se prikazuju dva zmaja koja se igraju biserom (gromovnom loptom), čime prizivaju plodonosnu kišu. U japanskoj mitologiji zabeleženo je slično verovanje: bog mora, Vatacumi, često zamišljan u obliku zmaja, imao je dve magične kugle: jedna od njih, Šihomicutama, mogla je da izazove poplavu, druga, Šihohirutama, sušu.

Kako su Japanci verovali da su planine, ravnice, šume, potoci i stene, dakle celokupna priroda koja ih okružuje, božanskog porekla, tako su nastala dva kulta koja, ujedinjena, čine šintoizam, religiju koja je snažno oblikovala japanski narod. Prvi od ova dva kulta ogledao se u poštovanju boginje Sunca. Drugi se ogledao u shvatanju celokupne prirode – ne samo promene godišnjih doba, već svega što čini sredinu u kojoj čovek živi.

Jukstapozicija (nizanje jednog pored drugog), najčešća tehnika pisanja haikua, sučeljavanje je dva dela haikua koji sadrže dve slike. Putem nejasno izraženih asocijacija te su slike zapravo dve metafore, koje se uzajamno podstiču, pojačavaju, sučeljavaju, što „stvora napetost koja dovodi do uvida, intuicije, ili osećaja dubine jednog vida stvarnosti; kretanje, rođenje je ono što vodi višem nivou svesnosti“.¹²

Haiku u formi distiha retko se sreće kod klasičnih japanskih pesnika. Za ovu formu opredelili su se Lafkadio Hern i Herold Stjuart, a čak je i Seisensuiu pobjegao po neki distih.

Haiku pesme čitaju se (pred publikom) dva puta, kako bi se pružila prilika slušaocima da u njim u potpunosti urone (smatra se, naime, da su suviše kratki da bi slušalac mogao u potpunosti da ih u sebe primi pri prvom čitanju).

Jedna topla reč može da ugreje **tri** zimska meseca.

Japanska poslovice

Broj **tri** označava dogovor, sklad, ravnotežu, savršenost i potpunost. Smatra se da je *tri* savršen broj, jer u sebi sadrži početak, središte i svršetak.¹³ Može da se posmatra i kao prvi „stvarni“ broj, a prvi proizvodi geometrijski lik – pošto tri tačke zatvaraju trougao, to je prva ravan koju možemo da pojмимо. Pitagora¹⁴

¹¹ R. V. Emerson, *Duhovni zakoni*, str. 178, 200-01, Beograd, 2012.

¹² Kris Lindbek, *Kako pisati haiku, Jukstapozicija i kiređi*, Haiku novine, br. 29, str. 13, Niš, 2015.

¹³ Njime se predstavlja i Sveto Trojstvo: Otac, Sin i Sveti Duh. Po indijskoj mitologiji, svet je u znaku triju bogova: Brame, Šive i Višnu, odnosno: boga tvorca, boga održavatelja i boga rušitelja. U rimskoj tradiciji Jupiter vlada nebom, Neptun morem, Pluton podzemnim svetom. Jupiter drži tri baklje, Neptun trozubac, a Pluton ima troglavog psa. Isti je slučaj i sa drugim religijama: sumerskom, vavilonskom, indijskom, japanskom itd. Manja se božanstva češće pojavljuju u grupama od tri: mojre u Grčkoj, norne u germanskoj tradiciji. U specijalnim prilikama božanstvima su prinošene tri žrtve u žrtvenim obredima drevne Grčke i Rima.

¹⁴ Prema Pitagori broj jedan predstavlja poreklo svih stvari, broj dva predstavlja materiju. Broj tri je bio idealan, jer je imao početak, sredinu i kraj. Broj četiri označavao je četiri godišnja doba i četiri elementa.

je trougao tumačio kao „početak razvoja“ u kosmičkom smislu, jer od njega nastaju geometrijski likovi poput pravougaonika ili šestokrake zvezde.

Ritualni akti, molitve i zazivanja, ponavljali su se neparan broj puta, jer su, po Platonu, svi parni brojevi bili zlosutni. Tako se magijske čini ponavljaju tri ili *sedam* puta (to su ujedno i najvažniji brojevi u vedama), a molitva ili „amen“, nakon nje, ponavlja se tri puta. Blagoslovi i kletve se isto izgovaraju tri puta, a poznato je kako u hrišćanskoj, tako i u hinduističkoj i islamskoj tradiciji.¹⁵

Broj tri predstavlja zakon ljubavi i blagonaklonosti. Upravlja porodicom i društvenim životima ljudi. Nosi u sebi intelekt i intuiciju, broj je sreće i radosti. Planetarni ekvivalent broja tri je **Jupiter**, simbol uspeha, slave, materijalnog blagostanja i sreće.

Tri je simbol i Božanskog braka, jer sadrži u sebi prvi muški (neparni) i prvi ženski (parni) broj, odnosno jedan i dva, Nebo i Zemlju. Predstavlja svekoliku kreaciju, duhovnu i materijalnu. Simbolizuje i vreme: prošlost, sadašnjost i budućnost.

Trostih je danas u najčešćoj upotrebi u haikuu. U nadrealnom haikuu polovi su još efektivniji, jer je misaoni luk između prvog i trećeg stiha prevelik, nekad do nerazumljivosti.¹⁶

Četiri se stvari ne mogu vratiti: izgovorena reč, izbačena strela, protekli život i propuštena prilika.

Arapska poslovice

Broj **četiri** simbol je teškog, mukotrpnog rada. Označava utemeljenje, ravnotežu, nepresušan je izvor snage za rad. Predstavlja zakon Pravednosti, ali i prosvetljenog čoveka, Bogočoveka (koji povezuje nebeske i zemaljske energije) i nebeske i zemaljske kreacije. Planetarni ekvivalent broja *četiri* je **Saturn**, čuvar vremena, plemeniti učitelj, onaj koji koči, prigušuje čovekove strasti i vraća ga u stvarnost, na pravi put.¹⁷

Broj četiri po verovanju Dogona označava ženski princip, dok broj tri označava muški princip. Zbir brojeva četiri i tri, broj *sedam*, simbolizuje ljudsku ličnost.¹⁸ Kinezi broj četiri smatraju nepovoljnim, a *osam* povoljnim brojem, jer kada se izgovori, broj četiri nalikuje reči „umreti“, a broj osam reči „rasti“ (a to su verovanje kasnije preuzeli Japanci).

Broj pet predstavlja brak, jer je zbir dva i tri. Broj sedam je sveti, jer je broj planeta i broj žica na liri, i Apolonov je rođendan slavljen sedmog dana u mesecu.

¹⁵ Jona je proveo tri dana u utrobi kita, tama nad Egiptom trajala je tri dana, tri su čarobnjaka došla da se poklone tek rođenom detetu u Vitlejemu, Isus se vaskrsnuo trećeg dana, u bajkama se spominju tri sina (ćerke), tri najbolja viteza ili tri najjača diva.

Grupe od tri aktera održale su se do dana današnjeg u mnogim šalama. Rečenice se oblikuju u trostrukom vidu: govorimo o subjektu, objektu i predikatu, o imenici, pridevu i glagolu, o sadašnjem, prošlom i budućem vremenu. I sam način našeg delovanja govori o trojstvu: delujemo mišlju, rečju i delom. Čak se i kazna sastoji iz tri dela: kajanja, ispovedi i razrešenja, a ispaštanje „čine“ molitva, post i milostinja.

¹⁶ Dragan J. Ristić, *Jukstaponirani polaritet*, Haiku novine, br. 29, str. 20, Niš, 2015.

¹⁷ Šu, bog neba i svetla, po verovanju Egipćana dizao je nebo svakog dana i postavljao ga na četiri stuba, koji su služili kao potpora nebu, a koji su poznati kao Šuovi nosači. Četiri Horusova sina bili su zaštitnici mumija. Njihovi likovi često su prikazivani na kanopama, posudama u koje su polagani unutrašnji organi: Vojislav Kršić, *Leksikon religija, mitologije i vjerskih sekti*, str. 94-100, Beograd, 2002.

¹⁸ Jelena Arandžević Lazić, *Mit i sistem sveta u umetnosti Dogona*, str. 60, Beograd, 2001.

Četiri nebeska kralja¹⁹ po kineskoj legendi zaštitnici su padina planine Meru, budističkog raja. Odatle su, navodno, štitili svemir od napada zlih sila i duhova iz četiri različita pravca.

Ninigi, unuk boginje sunca Amaterasu, sin boga Masaja a kacua, imao je sa Konohanom Sakuja-Hime (Prinezom procvalog cveća), kćerkom Oojamacumija, božanstva planine, dvoje dece, od kojih je mlađi, Hohodemi, bio lovac. Jedan od Hohodemijevih unuka bio je Ćimu Teno, prvi čovek vladar Japana. Bio je najmlađi od četvoro braće i njegov odabir za naslednika pokazuje prvorodstvo koje, iako u nekoj meri priznato u starom Japanu, nije bilo univerzalno pravilo.²⁰

Četvorostih, poznat kao haigva, redak je u haikuu, ali se sve češće susreće kod pesnika iz Velike Britanije, poput Marlene Vils i Džona Martona. Haigve se pišu sa ne više od jedne, dve reči u stihu. Na taj su se način najviše približile japanskom, vertikalnom, pisanju haikua u jednom redu.²¹

Onaj ko postavi pitanje budala je sledećih **pet** minuta. Onaj ko ne postavi pitanje budala je zauvek.

Kineska poslovnica

Broj **pet** je kosmički točak od *pet* božanskih parova, iz orfičko-pitagorejskog učenja. U toj sprezi stoji napetost slobode i predestinacije. Grčki filozof Aristotel smatrao je da univerzum čini pet elemenata: voda, zemlja, vazduh, vatra i etar. U srednjem veku ovo su viđenje sveta prihvatili alhemičari.

Broj pet označava promene, simbolizuje zakon izvođenja zaključaka iz novih iskustava. Kao pentagram simbolizuje transformaciju kosmičkih kreativnih energija, poklapanje mikrokosmosa sa makrokosmosom, odnosno sintezu nebeskih i zemaljskih energija.²²

Levijatan je morska neman koja se spominje u Starom zavetu. U knjizi o Jovu o Levijatanu se, pored Behemonta, govori kao o morskome zmaju iz hebrejskih mitova koji je stvoren petog dana Postanja. Po predanju našeg naroda car svih ljudi i životinja imao je pet duša. Planetarni ekvivalent broja pet je **Merkur**, simbol brzine, promenljivosti, pisanja, razgovora i ugovaranja.

Ključ za pronalaženje jedne od najznačajnijih zvezda na našem nebu, **Severnjače**, leži u broju pet: kada se spoje zvezde koje čine „zadnje točkove“ Velikih kola, i kad tu duž ponovimo u istom pravcu pet puta, pronalazimo zvezdu, koja se, kao najsajnija u sazvežđu Mala kola i najbliža severnom nebeskom polu, uvek nalazi na istom mestu, a po kojoj su moreplovci od davnina noću pronalazili put do kuće.²³

¹⁹ Budistima su poznati kao Darma zaštitnici, dok su na sanskritu, kod hindusa, poznati kao Deva kraljevi. Zaštitnik istoka je Mo Li Čing, zaštitnik zapada je Mo Li Hai, jug štiti Mo Li Hang, a istok Mo Li Šou (prim. aut.)

²⁰ Vilijem Džordž Aston, *Šintoizam, drevna religija Japana*, str. 41-45, Beograd, 2010.

²¹ http://en.wikipedia.org/wiki/Haiku_in_English

²² Pokušaj da se nekako geometrijski obeleži pet Hristovih rana podstakao je hrišćane da prihvate antički simbol pentagrama, koji je danas postao simbol neopagana i satanista.

²³ Milutin Tadić, *Kartografija ili Kartu čitaj – nikoga ne pitaj*, str. 53-54, Beograd, 2010.

Treba naglasiti da sazvežđe Malih i Velikih kola (medveda) čini po *sedam* (najsajnijih) zvezda. Za sazvežđe Velikog medveda, poznatim i pod imenom „Sedam tronova“, vezane su mnoge legende. U Južnoj Koreji sazvežđe Veliki medved nazivaju „Sedam severnih zvezda“. Veliki medved jedno je od retkih sazvežđa koje se spominje u Bibliji.

Homer i Hesiod sazvežđe Veliki medved nazivaju i Velikim kolima, verovatno po vavilonskom sazvežđu (sedam najsajnijih zvezda koje pripadaju Velikom medvedu), koje se vezuje za smrt i pogrebne rituale. Po ovom su sazvežđu Vavilonci predskazivali pomračenja Sunca koja su najavljevala vladarevu smrt.

Prema vu ksingu, kineskoj teoriji o pet elemenata, sve stvari u svemiru – uključujući i *osam* (osnovnih i sekundarnih) pravaca na kompasu - pripadaju jednom od pet elemenata – drvetu, vatri, vodi, metalu i zemlji. Ovih pet elemenata mogu biti kreativne sile, ali i sile razdora.²⁴ Po budističkom verovanju pet elemenata koji leže u osnovi sveta opažaja su: zemlja, voda, vatra, vetar i vazduh (praznina).

Po kineskoj mitologiji, legendarna planina Penglaj uzdiže se na jednom od pet ostrva, smeštenim na istočnom kraju mora Bohaj, na kojima je živelo Osam besmrtnika (o kojima će biti reči u daljem tekstu). Taj Šan „Velika planina“ (kod nas poznatija kao Tai), jedna je od pet svetih planina²⁵ u Kini i povezuje se s mitologijom zore, rođenja i obnove.²⁶

Gotovo celokupna japanska kultura, uključujući i budizam, umetnost i neimarstvo, razvila se na tumačenju kontinentalne, azijske kulture, te je drevna kineska petodelna kosmonologija, zajedno sa teorijom pet elemenata, predstavljala bitan sastavni činilac srednjevekovne japanske nauke.

Petodelna teorija može se opisati kao način razmišljanja po kome je čovek u središtu, a koje je usmereno ka univerzalnom procesu promene. Pet elemenata predstavlja pet osnovnih stvari za koje je drevna istočnjačka kosmologija verovala da izgrađuju celokupni univerzum; svojstva tih elemenata temelj su naziva pet planeta vidljivih golim okom.

Kada je prevođenje haikua u pitanju, jedni se trude da prenesu osnovno značenje, poruku, sliku, atmosferu... haikua, dok se drugi trude da sve to uklope u osnovnu 5-7-5 šemu. Mnogi će prevodioci, međutim, odstupiti od tog pravila, ukoliko smatraju da će time haiku dobiti na lepoti, jasnoći izraza, skladu...

Mnoge taoističke knjige govore o sedam zvezda koje čine rudu Velikih kola, sazvežđe Severnog neba. Za svaku od ovih zvezda tvrdi se da predstavljaju jedno od božanstava i jedan aspekt sreće. Od njih sedam, tri su božanstva, poznatija kao Fuk Luk Sau, najznačajnija kao simboli koji donose sreću. (prim. aut.)

²⁴ Na svetu postoji pet natprirodnih sila: razne čarobnjačke sile (svojstvo da se može ići kroz vazduh, da se mogu uzeti razni oblici, da se može učiniti vidljivim sve što se želi); sila da se ima božje uho; da se znaju misli drugih ljudi; da se znaju pređašnji životi i da se ima božje oko – sila natprirodnih saznanja.

²⁵ Svete planine Kine dele se u dve grupe, jednu povezanu sa taoizmom i drugu povezanu sa budizmom. Grupa povezana sa taoizmom je poznata kao *Pet velikih planina* (Tai Šan, Hua Šan, dve planine Heng Šan, jedna u provinciji Hunan, druga u provinciji Šangksi, i Song Šan), dok je grupa vezana za budizam poznata kao *Četiri svete planine budizma* (Vutai Šan, Emei Šan, Džihua Šan i Putuo Šan): http://sh.wikipedia.org/wiki/Tai_Shan,

http://en.wikipedia.org/wiki/Sacred_Mountains_of_China#The_Five_Great_Mountains

²⁶ Feniks, bog Četiri vetra, kralj svih ptica, simbol je izdržljivosti – simbolizuje uspon iz bede i pepela do neslućenih visina, uspeha i bogatstva. Njegova glava označava vrlinu, krila - osećaj dužnosti i odgovornosti, leđa - primereno ponašanje, grudi - humanost i saučešće, dok njegov stomak označava pouzdanost. Pet boja koje krase njegovo perje simbolizuju ovih pet vrednosti.

Po jednoj od legendi, Tibet je nekada bio samo dno velikog okeana sve dok pet otrovnih džinovskih zmajeva nije izronilo iz okeana i opustošilo šume, okolinu, rastinje, životinjski sveg. Tada se pojavilo pet ružičastih oblaka, pet dobrih vila koje su pobedile zmajeve. Životinje su izmolile vile da ostanu sa njima, da ih ne napuste kada su im toliko dobra učinile. One su ih poslušale, te su na istoku stvorile velike šume, na zapadu obradivu zemlju, na jugu raskošne vrtove i na severu beskrajne pašnjake. Na kraju su se pretvorile, skamenile u pet glavnih himalajskih vrhova, s Čomolangu kao najvećom Planinskom boginjom: Saša Radonjić, Rečnik srpske putopisne proze, Radmila Gikić, *Namaste Indijo*, str. 110, Novi Sad, 1995.

Sedam puta padne pravednik i opet ustane; a bezbožnici propadaju u nesreći.

Biblija

Već u semitsko doba „sveti broj“ sedam ima kosmičko značenje (*sedam* nebeskih sfera, sedam planeta, sedam zidova koji ograđuju Podzemni svet). Zato su i mnogi zigurati (svete kule), kao npr. vavilonski, imali sedam spratova poređanih stepenasto.²⁷

Broj sedam (kao zbir 3+4, u našem slučaju tri sakrivena i četiri vidljiva broja) bio je broj savršenstva i potpunosti. U našoj narodnoj mudrosti, kako pripoveda naš poznati pesnik i prozaista Laza Lazić, tri je broj božanske prirode, a četiri broj zemaljske prirode (četiri strane sveta, četiri godišnja doba, četiri točka na kolima itd.). Četiri i tri čine broj sedam. To je ukupnost – sloga zemlje i neba.

Sedam je nosilac života i izvor je svih promena, jer i mesec menja svoje faze svakih sedam dana. Veruje se i da svaka sedma godina donosi promenu u čovekovom životu, a postoji i narodna izreka „Pašćeš sedam puta, al' ćeš se osmi put podići“. Samuraji su smatrali da sve važne odluke treba donositi između sedam udisaja.²⁸ Planetarni ekvivalent broja sedam je **Uran**, koji označava nepokolebljivu akciju jedne nepredvidive prirode, iznenađujućih promena, i snage koja teško može da se predvidi.²⁹

²⁷ Drvo života koje je predstavljeno sa sedam grana, sa po sedam listova na svakoj grani, možda je bilo model za menoru, sedmokraki svećnjak u jevrejskoj tradiciji. U Kini je na glinenoj pločici iz III v.p.n.e. predstavljeno jedno takvo Kosmičko stablo sa sedam grana, preko kojeg se šaman penje na sedam nebesa. Maje su verovala u nebo sa sedam spratova. U judaizmu, sedmi dan postao je dan odmora i, prema tome, sveti.

Sedam zvezda u Plejadama, koje su se mogle videti golim okom, bile su skrivene ispod horizonta u Vavilonu tokom četrdeset najtoplijih dana i dana teških proloma oblaka. Zbog toga su često smatrane duhovima zlih namera. Nojev golub odlazi na sedam dana; sedam stepenica vode u Solomonov hram; Eufrat je podeljen na sedam rukavaca; Rim je izgrađen na sedam brežuljaka; u Kini se rituali vezani za mrtve ponavljaju sedam puta svakog sedmog dana.

²⁸ Jedan od vrhunskih moralnih imperativa po kojima su živeli samuraji, pripadnici japanske ratničke klase, glasio je: „Čak i kad umrem, vratiću se u život *sedam* puta da čuvam kuću svog gospodara“: <http://sr.wikipedia.org/wiki/Samuraj>.

²⁹ Sedam je broj dana potrebnih za nastanak sveta u Mojsijevoj knjizi „Postanja“, broj nebesa u hrišćanskoj mitologiji, kao i broj arhanđela na sedmom nebu, broj japanskih bogova sreće i broj godina nesreće u zapadnom sujeverju. Kad se polomi sedam pečata i oglasi sedma truba – nastaje Apokalipsa.

U misterijama Mitre, za dušu se verovalo da se uzdiže kroz sedam planetarnih sfera sve do božanskog prisustva. Ovakvo uznesenje simbolično je predstavljeno pomoću sedam kapija kroz koje vešt čovek treba da prođe, ostavljajući na svakoj kapiji po jedan deo svoje odeće, što simbolizuje odbacivanje ljudskih osobina jedne za drugom. Ovaj obred seže još do Vavilona, gde se govorilo da kada Ištar putuje u podzemni svet, mora da odbaci po jedan odevni predmet na svakoj od sedam kapija. U mitraističkim misterijama ljudi na kraju dospevaju do osmog portala, Vrata svetlosti, gde su ostajali goli, oslobođeni svih materijalnih osobina i spremni da budu ponovo rođeni u duhovnom svetu.

Po verovanju našeg naroda sedam je nebesa, nebesnih sila i bogova širokog neba i zemlje, vilinskih izvora, divova u pećini, sedam je ognjenih sfera, osvetoljubivih bogova, zlih utvara, dok voda uzeta sa sedam izvora (bunara) štiti od uroka, a Usud dolazi sedmo veče po rođenju, da dosudi detetu šta će mu biti u životu...

Da smo, kako nam se čini, na pravom tragu sa tumačenjem značenja brojeva utkanih u samu osnovu haikua, potvrđuje Dimitar Anakijev, koji piše, „opšte je poznato da je ritam od *pet* i sedam slogova kineski i može se naći u klasičnoj kineskoj literaturi, kao što su katreni nastali u periodu Tang i Song (u pitanju je oko 600 godina poetskog i kulturnog stvaranja). Ritam od 5 i 7 slogova imitira ritmove prirode (na primer: sedmica ima sedam dana a brojevi 3, 5 i 7 smatrani su „magijskim“ tj. proizišli iz prirode, pa su oni koji su pisali poeziju želeli prirodnim ritmom u svojim pesmama da pokažu da slede puteve prirode, tj. da su u harmoniji sa prirodom, što je bio pesnički, filozofski i politički ideal u klasičnoj Kini i kasnije u Japanu, a tako je i danas među mnogim sledbenicima haiku poezije). Haiku se i danas na Zapadu smatra poezijom stapanja sa prirodom, a to je poetski ideal klasične Kine koji preuzima Japan i svi drugi.“

Kako haiku nije pisan kao jedna rečenica, tako ne treba ni da sledi pravila koja se u rečenici moraju poštovati: veliko slovo, upotreba tačke i zareza, uzvičnika i znaka pitanja... Sve je dozvoljeno, pa i kršenje pravila (u poslednje je vreme to čak i poželjno). Tako se u jednom haikuu mogu čak i ponavljati određene reči (ponekad recimo samo jedna reč, ponovljena tri puta, čini haiku), što doprinosi jačem utisku, jačoj slici, ili se recimo, u jednom haikuu može naći samo sedam slogova (kombinacija je, naravno, bezbroj).³⁰

Za **osam** dana života potrebno je devet dana rada.

Turska poslovice

Broj **osam** predstavlja pravdu i milosrđe, promenu, preokret, sudbinu. Smatra se brojem moći i simbolom bogatstva. Označava i dobro delo. Kada se okrene za devedeset stepeni, simbolizuje večnost, beskraj, svetlost i magijske moći. Planetarni ekvivalent broja *osam* je **Mars**, koji označava neograničenu i neobuzdanu moć, koja mora pozitivno da se usmerava, inače može da uništi sve sa čim dođe u dodir.

Osam je broj sveobuhvatne saturnske ravnoteže, preduspostavljene u svemirskoj noći predstvaranja - zahvaljujući ogledalu, koje nadograđuje gornji manji krug na veći i tako gradi dvojno-cirkularnu osmicu. Osmica označava degradaciju nebeske mehanike u „močvarnu“ statiku, tačku zastoja - na kojoj biće stvoritelj na raskršću sagledava samo sebe. Ako to postigne prelazi u devetku, povratak nultoj tački kreacije iznova.³¹

Analema (reč potiče od starogrčkog naziva za postolje sunčanog sata i označava liniju koja liči na osmicu) zbirna je posledica *tri* kretanja koja se dešavaju dok Zemlja rotira i po elipitičnoj orbiti kruži oko Sunca. Njen oblik koji liči na glifu ili broj osam, poruka je koju zvezda tokom godine ispisuje za posmatrača na Zemlji. Tako ispada da nam Sunce iz godine u godinu šalje poruku u obliku broja osam, što je igrom slučaja trenutni broj planeta u Sunčevom sistemu (otkako je Pluton izgubio taj status). Osam je ujedno i simbol izvanvremenskog u hrišćanskoj mitologiji.³²

U epskom narodnom stvaralaštvu je, baš kao i u bajkama, poklanjana velika pažnja mistici brojeva tri, pet, sedam... Svi vrhovni bogovi slovenskog panteona posedovali su više glava: Rujevit (Ruđevit) ima sedam glava, Porevit pet, Svetovid četiri... Ale i aždaje obično imaju neparan broj glava (tri, sedam, devet).

³⁰ <http://www.tempslibres.org/tl/en/textes/essai05.html>

³¹ „Osmim danom stvaranja“ smatra se vaskrsenje Isusa Hrista i početak novog doba, zbog čega su krstionice često osmougaonog oblika. Osmokrake zvezde u romaničkoj umetnosti, rozete na prozorima sa osam krakova, osam vrhova malteškog krsta, upućuju u tom pravcu; osmo dete (adamsko koleno) u roditelja je srećno za kućni napredak.

³² <http://www.vreme.com/cms/view.php?id=899129>

U taoističkim legendama spominju se superiorna bića, Osam besmrtnika,³³ koji su svoju besmrtnost stekli pod različitim okolnostima. Legende tvrde da je svaki od njih okusio nektar i breskvu koja donosi besmrtnost. Mnogi smatraju Osam besmrtnika simbolom dugovečnosti, dok ih praktikanti taoizma smatraju i simbolom sreće. Za Osam besmrtnika veruje se da poseduju natprirodne moći i da poznaju magiju. Veruje se da njihovo simboličko prisustvo u domovima, na slikama ili kao statue u bilo kojem materijalu, donose zdravlje i sreću celoj porodici.³⁴

Najčešća greška koja se, kod početnika, javlja pri pisanju haikua jeste „permutovanje“ brojeva: tako početnici često pišu 7-8-7 (odnosno 7-7-8, 8-7-7) haiku, umesto 5-7-5 kako je uobičajeno.

Kada ne bi postojao „minut do *dvanaest*“, nikad se ništa ne bi uradilo.

Broj **dvanaest** ima izuzetnu važnost u judaizmu, hrišćanstvu i islamu. *Dvanaest* je univerzalan broj, jer je proizvod telesnog broja četiri i duhovnog broja tri. Dvanaest je podeoka na časovniku, dvanaest meseci u godini, bogova na Olimpu, sinova Odinovih, vitezova okruglog stola.

Dvanaest znakova zodijaka, koji se pojavljuju i u etruščanskoj kulturi, najverovatnije su uticali na mnogobrojne mitove, legende i bajke u kojima se često javljaju grupe od po dvanaest božanstava, heroja ili važnih ličnosti, kao i vremenske odrednice od dvanaest sati, dana ili godina.

Isus je imao dvanaest apostola, Jakob dvanaest sinova, nebeski Jerusalim ima dvanaest kapija, Devica Marija nosi krunu koju krase dvanaest zvezda – svaka predstavlja jedno pleme izraelsko; dvanaest imama nasledilo je Muhameda; ponoć, odnosno dvanaesti čas, ima posebno značenje kao vreme kada životinje i duhovi mogu da pričaju...

Broj dvanaest označava celinu, kompletnost, kreativnost, sve što je dobro, savršen je, harmoničan broj. Označava ideju da je univerzum sveobuhvatan, ali deljiv; predstavlja trojstvo četiri strane sveta, uređenje samog svemira. Dvanaest je zodijačkih znakova, kako u našem, tako i u kineskom horoskopu, ali i univerzuma (zemlja je smeštena u poslednjem). Japanci veruju da bog, tvorac sveta sedi na dvanaest jastuka.

Iako se danas sve češće pišu haikui koji imaju manje od 17 slogova, od jukstapozicije, odnosno kiređija se ipak ne odustaje, a upravo je kiređi „reč koja preseca“ haiku na dva dela (5-12 ili 12-5).

Život počinje sa **sedamnaest** godina.

Kineska poslovice

Pitagorejci su smatrali da broj **sedamnaest** označava suprotnost, smetnju i zlo; kao i da je sedamnaestog dana đavo odneo pobedu nad Bogom. Na Bliskom Istoku, lokalnom bogu Uratru žrtva se prinosila *sedamnaest* puta. Po Bibliji, Potop je počeo sedamnaestog dana drugog meseca, dok se Nojeva barka nasukala na kopno sedamnaestog dana sedmog meseca.³⁵

³³ Tih osam besmrtnika su: Čung-Li Čuan, Kuo-Lao Čang, Dong-Pin Lu, Guo-Čiju Cao, Tijeh-Guaji Li, Hsijan-Cu Han, žena u plavom Cai-Ho Lan i vila Hsijen Ku Ho (prim. aut.)

³⁴ Naš narod veruje da osam dana nazatka „sleđuje“ onome ko ubije zmiju blavora (slepića), koga sunce ujutro zatekne neumivena, kada mleko pokipi na vatri.

³⁵ U Egiptu, sedamnaestog dana u mesecu, bog Oziris baca se u reku u Tifonovom kovčegu. Prema grčkoj tradiciji, preporučljivo je seći drvenu građu za brodove sedamnaestog u mesecu. U antičkoj klasici, sedamnaest se povezuje s vođenjem ratova i herojstvom. U poznatim turskim legendama spominje se

U Italiji se zbog igre sa rimskim zapisom XVII, koji u anagramu VIXI simbolizuje smrt (u bukvalnom prevodu znači „živeo sam“), sedamnaest ponegde smatra nesrećnim brojem.

Ne smatraju svi, naravno, da broj sedamnaest donosi nesreću. Tako po nekim verovanjima sedamnaest predstavlja zakon i milost, zvezde i nadu, te donosi sreću (po tvrdnji nekih naučnika potrebno je pokrenuti sedamnaest mišića kako bi se čovek osmehnuo); dok se sedamnaestog marta proslavlja dan svetog Patrika.³⁶

Drugi koji potvrđuje naša tumačenja magije brojeva jeste persijski lekar Džabir Ibn Hajan, poznatiji kao Geber. Ovaj sufijski³⁷ filozof i alhemičar, na prelazu iz VIII u IX v.n.e, prvi je u islamski svet uveo pitagorejski princip brojeva. Broj sedamnaest predstavljao je osnovu na kojoj je temeljio svoju teoriju o (filozofskom) balansu između materijalnog i duhovnog sveta.

Tvrdio je da je čitav materijalni svet zasnovan na broju sedamnaest: materijalni svet sastoji se od niza 1:3:5:8, a na ovim brojevima, temelje se i svi ostali; tvrdio je i da je suština svake stvari broj sedamnaest: deset Božjih zapovesti zapisano je u sedamnaest psalama, Josif je imao sedamnaest godina kada je prodat u roblje i odveden u Egipat, Jakob je sedamnaest godina proveo u Egiptu...

Geber je smatrao da se u broju sedamnaest moć broja sedam prenosi delovanjem broja jedan, što je nazivao „prijemčivošću Božanske volje kroz akciju“, a kako od broja sedamnaest dobijamo osmicu (broj koji označava Snagu, zahvaljujući kojoj prihvatamo naše mane i volimo sebe onakvima kakvi jesmo), tako „spoznajemo Veliku tajnu“.³⁸

Ako sedamnaest puta stepenujemo deset, dobićemo starost Univerzuma u sekundama, od Velikog praska naovamo, a ako pak, kao pojedini mistici, saberemo kvadrate prostih brojeva do sedamnaest (2, 3, 5, 7, 11, 13, 17) u zbiru ćemo dobiti 666, broj zveri.³⁹

Ovo tumačenje, međutim, kao ni (negativno) tumačenje drugih brojeva, izneto ranije u tekstu, ne treba da nas brine jer, kako kaže R. V. Emerson: „I priroda i osobine čoveka podložne su istom dualizmu... Svako slatko ima svoje gorko, svako dobro svoje zlo.“ Uostalom, ova se dualnost postiže i „primenom pesničkog postupka haikai poezije skice (shasei), modernim mimetičkim opisom spoljnog sveta, kojim se izražava unutarjni svet.“⁴⁰

Zanimljivo je istaći da haikui pisani na srpskom ili engleskom jeziku koji imaju 17 slogova, kada se prevedu na japanski, najčešće nemaju toliko, već više, jer neke reči u japanskom jeziku imaju više slogova nego iste te reči na našem ili engleskom.⁴¹ Postoji i drugi razlog zašto se danas sve češće u japanskom, ali i u drugim jezicima, sve ređe nalaze haikui od 17 slogova, a to je takozvani „slobodan“, odnosno moderan haiku.

sedamnaest ratova, a često sedamnaest junaka biva ubijeno ili glavni junak zadobija sedamnaest teških rana.

³⁶ Irsko ostrvo je, zahvaljujući njemu, jedno od retkih zemalja gde je hrišćanstvo prihvaćeno bez prolivanja krvi. Po jednoj legendi proterao je sve zmije i ostale otrovne životinje iz Irske: http://sr.wikipedia.org/wiki/Sveti_Patrik; <http://mysticalnumbers.com/number-17>

³⁷ Sufizam, tasavuf, zajednički je naziv za razne mistične pokrete unutar islama koji se odlikuju insistiranjem na askezi, ljubavi, spoznaji duhovne istine i ekstatičkom jedinstvu sa Tvorcem, kao krajnjem cilju svakog pojedinca.

³⁸ <http://www.greatdreams.com/sacred/17-muhammad.htm>

³⁹ <http://www.vreme.com/cms/view.php?id=947125>

⁴⁰ Kajoko Kamasaki u: Nacume Soseki, *Deset noći, deset snova*, str. 40, Beograd, 2010.

⁴¹ <http://www.nahaiwrimo.com/home/why-no-5-7-5>

3. Zaključak

Nakon ovog podužeg pregleda vidimo da su (astronomska) značenja brojeva univerzalna i da se poruke koje oni nose isto ili slično tumače u svim kulturama na svim meridijanima. Zato je haiku tako opšte prihvaćen širom zemljinog šara.

Platon je izučavanje brojeva smatrao „najvišim nivoom znanja“, dok je Pitagora verovao da brojevi imaju dušu, kao i magične moći. Svuda u svetu brojevi stoje u tesnoj vezi sa sujeverjem, mitologijom i religijom. Njihova značenja odigrala su važnu ulogu u istoriji čovečanstva, kao što to čine danas, a činiće i u budućnosti. Neki su brojevi (3, 4, 7, 12 npr.), kako smo pokazali ovim tekstom, sveti u mnogim religijama; brojevi su utkani u sve mitove i bajke širom sveta, a koriste ih i dan danas svi oni koji stvaraju i pišu svoje, autorske bajke i mitove, ali i haikue. Oni su ti koji nam poručuju da u životu ništa nije slučajno, da se sve dešava sa razlogom.⁴² Brojevi nisu nasumice bačeni u svet – oni se spajaju u uravnoteženi red, ali i više od toga. Kao prakvaliteti univerzuma i apsolutni tragovi nadljudskih sila, oni su i sveti simboli božanstava. Jedino se preko brojeva može dokučiti tajna univerzuma.

Literatura

- Banja Nacuiši, *Glupost i poezija*, Haiku novine, br. 26, str. 14, Niš, 2011.
- Vilijem Džordž Aston, *Šintoizam, drevna religija Japana*, str. 41-45, Beograd, 2010.
- Vladeta Popović, *Razvitak srpske lirike s obzirom na svetsku*, Srpska književna kritika, str. 453, Beograd, Novi Sad, 1983.
- Vojislav Kršić, *Leksikon religija, mitologije i vjerskih sekti*, str. 94-100, Beograd, 2002.
- Vrapčeva priča, *Izabrane haiku pesme iz Edo perioda*, str. 7-8, Beograd, 2011.
- Dragan J. Ristić, *Jukstaponirani polaritet*, Haiku novine, br. 29, str. 20, Niš, 2015.
- Dragoslav Andrić, *Antologija stare japanske poezije*, str. 7-9, Novi Sad, 2004.
- Živan Živković, *Dejan Razić i klasična japanska poezija*, Osvit 15, str. 54-59, Leskovac 1996.
- Živojin R. Andrejić, *Univerzalna uslovljenost orijentacije hramova u prostoru prema suncu od mezolita do hrišćanstva*, Zbornik radova konferencije „Razvoj astronomije kod Srba VIII“, str. 417, Beograd, 2016.
- Jelena Arandelović Lazić, *Mit i sistem sveta u umetnosti Dogona*, str. 60, Beograd, 2001.
- Kris Lindbek, *Kako pisati haiku, Jukstapozicija i kiređi*, Haiku novine, br. 29, str. 8, 13, Niš, 2015.
- Milutin Tadić, *Kartografija ili Kartu čitaj – nikoga ne pitaj*, str. 53-54, Beograd, 2010.
- Nacume Soseki, *Deset noći, deset snova*, str. 40, Beograd, 2010.
- R. V. Emerson, *Duhovni zakoni*, str. 178, 200-01, Beograd, 2012.
- Radmila Gikić, *Namaste Indijo*, Saša Radonjić, Rečnik srpske putopisne proze, str. 109-110, Novi Sad, 1995.
- Slobodan Prošić, *Estetika Japana*, Osvit, br. 9, str. 48-49, Beograd, 2011.
- Slovenska mitologija, enciklopedijski rečnik, str. 53, Beograd, 2001.
- Džim Kacijan, *Haiku bukvar*, Osvit, br. 8, str. 12-13, Beograd, 2011.
- http://en.wikipedia.org/wiki/Haiku_in_English
- http://en.wikipedia.org/wiki/Sacred_Mountains_of_China#The_Five_Great_Mountains
- <https://mysticalnumbers.com/>
- http://sh.wikipedia.org/wiki/Tai_Shan
- <http://sr.wikipedia.org/wiki/Samuraj>

⁴² <https://mysticalnumbers.com/>

http://sr.wikipedia.org/wiki/Sveti_Patrik; <http://mysticalnumbers.com/number-17>
<http://www.greatdreams.com/sacred/17-muhammad.htm>
<http://www.nahaiwrimo.com/home/why-no-5-7-5>
<http://www.tempslibres.org/tl/en/textes/essai05.html>
<http://www.vreme.com/cms/view.php?id=899129>
<http://www.vreme.com/cms/view.php?id=947125>
<https://www.whats-your-sign.com/spiritual-meaning-of-numbers.html>

Universe and haiku: This paper discussed the mathematical and astronomical base of haiku: the numbers (visible and invisible) that form the base of haiku (1, 2, 3, 4, 5, 7, 8 and 17) are explained from astronomical and mythological point of view.

Key words: astronomy in haiku, haiku, poetry, mythology

Zbornik radova konferencije „Razvoj astronomije kod Srba X“, str. 757, Beograd, 2019.